

Mən, Nənəm və Nənəmin Nənəsi

Uşaqların Azərbaycan xalq zərb-məsəllərilə tərbiyə olunması

Betti Bleyer, Jalə Qəribova və Aytən Gürzəliyeva

Mənbə: Azerbaijan International jurnalı - Aİ 4.3 (Payız, 1996)

© 1996. Azerbaijan International

Azeri.org

Mənim nənəm xüsusilə də mənə, səkkiz yaşlı uşağa acıqlananda ağlagəlməz sözlər deyir. Nənəm həqiqətən də mənim ən yaxın dostumdur; o mənə ana kimidir. Hər gün mən günorta saat 12-də dərindən qayıdanda, anam dərs dediyi universitetdən gələnədək nənəm qayğıma qalır. O həmişə mənə deyir ki, onun 170 yaşı var, amma mən buna inanmıram. O, hündürboy və arıqdır və hər dəfə məni qucaqlayanda onun yanaqlarının yumşaqlığını və istiliyini hiss edirəm. Mən onu çox sevirəm. Hər şeydən əvvəl axı o mənim nənəmdir.

Çox vaxt heç kimin mənə sərf etməyə vaxtı olmur və bu zaman nənəm məni özü ilə gəzməyə aparır və mənə gözəl qızlar, şahzadələr və divlər—insanları yeyən o çirkin və qorxulu məxluqlar haqda nağıllar danışır.

Hamı nənənin sözlərinə əməl edir. Başqa cür ola da bilməz, yoxsa işləri əngələ düşər. Bu mənə də aiddir. Nənəm, ailədə yeganə uşaq olduğumdan xüsusilə mənə qarşı çox ciddidir. Hərdən arxama vurduğu kiçik şillələr istisna olmaqla, demək olar ki, o mənə fiziki töhmət vermir. Çox hallarda o, məni tərbiyə etmək üçün yalnız ağlasığmaz sözlərdən istifadə edir. Anam deyir ki, yaqın nənənin də öz nənəsi o, balaca olanda ona eyni sözləri deyib. Və bəlkə də nənəmin nənəsinin nənəsi də eyni sözlərdən istifadə edib. Kim bilir?

Bir gün mən məktəbdə “4” almışdım. Azərbaycan məktəblərində ən yuxarı qiymət “5” dir, amma əgər sən lap yaxşı oxuyursansa, onda “5+” ala bilərsən. Nənəm həmişə məndən “5” almağımı tələb edir. O, mənə belə deyir: “ ‘5’ dən başqa qiymət yoxdur. Hünərin var mənə “4” gətir.” Bu doğrudur. Mən evə “3” və ya “2” ilə gəlsəm, onda işim əngələ düşmüş olacaq. O zaman nənəm mənə televizora baxmağı qadağan edəcək.

Şirin xülya

Bir dəfə mən “4” aldığım gün riyaziyyatdan kobud bir səhv etmişdim. Kiçik bir məsələdə çıxmaq əvəzinə, üstə gəlmişdim. Bu kiçik səhvə görə “4” almışdım. Nənəm mənim bu

kobud səhvimdən xəbər tutanda məndən soruşdu: “Niyə fikir vermirsən? Fikrin harada idi? Cənnətdə qaval çalırdı?”

“5” dən aşağı qiymət alanda əyləncə parkına getmə şansımı əldən vermiş oluram. Başqa bir vaxt evə musiqi ədəbiyyatından Çaykovskinin iki əsərinin adlarını qarışdırdığıma görə “4”almışdım. Həmin gün nənəmə yalvardım ki, məni parka aparsın. Aşağı qiymət aldığım heç yadımdan çıxmışdı, amma şübhəsiz ki, bu hələ də nənəmin yadında idi. “Park nədir?—deyə nənəm söyləndi,—ağzı xoruzlu gəlmisən bu gün?”

Mən onun sözünün “ağzı xoruzlu” hissəsini heç başa düşmədim. Mənim balaca ağzıma böyük bir xoruz necə yerləşə bilərdi? Anam sonra mənə izah etdi ki, tülkü xoruz tutmağı ilə çox fəxr edir və bununla lovğalanmağa çalışır. Evə “5” qiyməti ilə gələn ağzında xoruz ətrafda gəzən tülküyə bənzəyir. O vaxtdan bəri mən həmişə yalnız nənəmin xətrinə evə “ağzı xoruzlu” gəlməyə çalışıram.

Ümid edək ki, heç kəs bilmir

Hərdən uğur qazanmadığım vaxtlar da olur. Hətta bir neçə dəfə “2” də almışam. Onda mən özümü çox pis hiss edirəm. Mən xüsusilə bizimlə yaşayan dayım Elxanın bundan xəbər tutmasını istəmirəm. O, hər gün mənim dərslərimlə maraqlanır. Evə pis qiymətlə gələndə hətta nənəmə artıq demiş olsam belə dayımın yanında özümü elə aparıram ki, elə bil guya heç nə olmayıb. Amma onda nənəm belə deyər: “Qırqovul başını kola soxub, quyruğundan xəbəri yoxdur.” Başqa sözlə desək, nənəm pis qiymət aldığımı dayıma deyib və artıq hamı bu barədə bilir. Mən sadəcə özümü aldadırammış.

Mən nənəmə çox kömək edirəm. Yemək yeyəndən sonra stolun üstünü mən yığışdırıram. Hərdən bir az ləng hərəkət etdiyimdən və ya tələsdiyimdən boşqabı əlimdən salıram. “Ah, yenə də sındırdın?—deyə nənəm bu vaxt mətbəxdən səslənir,—bir gözün göydə, bir gözün yerdə gəzirsən.”

Təsadüfən nəyisə paltarına tökəndə nənəm deyir: “Yeməyinə fikir ver. Fikrinin yarısı Aladağda, yarısı Qaradağda yeyirsən.”

Tapşırıqdan boyun qaçırma

Hərdən fikrimə nə isə etmək düşür, məsələn nənəmçün oturub piano çalmaq istəyirəm. Amma bu işi görməyə hazırlaşdığım an nə isə başqa bir şey fikrimi yayındırır. “Nə oldu” —deyə nənəm soruşur,—pişik asqırdı?” Yəni niyə etmək istədiyimi bitirmədim.

Bir gün yemək otağından mətbəxə gedərkən yolda birdən yadıma düşdü ki, səhəri gün ad günü olacaq rəfiqəm üçün hədiyyə olaraq bir rəsm çəkməliyəm. Həyəcanlı şəkildə əllərimdə çirkli stəkanlar yataq otağıma qaçdım. Fikirləşdim ki, onları mətbəxə sonra da apara bilərəm. Amma elə bu vaxt nənəm içəri girdi. “Bu necə təmizləməkdir? Sən həmişə

biğdan alıb saqqala tullayırsan.” Bu o demək idi ki, mən stəkanları bir yerden başqa yerə aparmışdım, amma nəticədə isə heç bir iş yerinə yetirməmişdim.

Nənəm mənim hər bir işdə mükəmməl olmağımı istəyir. O həmişə paltarımın səliqəli olub-olmamasına fikir verir. Nənəm qurşağıma qədər çatan uzun qara saçlarımı daramağı çox sevir. Amma hərdən onun mənim belə qayğıma qalmasını istəmirəm. Mən işlərimi özüm görmək istəyirəm. Amma onun köməyini rədd edəndə o inciyir. “ ‘Pah, qaz qazla yatmaqda, qaz yorğanın dartmaqda.’ Buna bax. Mən buna kömək eləmək istəyirəm, bu isə qəbul eləmir.”

Köməyə ehtiyac

Amma çox vaxt mən bəzi işləri təkə edə bilmirəm və kömək üçün elə nənəmin üstünə qaçmalı oluram. Nənəm də istehzayla deyir: —Nədir? Quyruğun qarısı arasında qalıb? Ona görə üstümə gəlmisən? Görürəm həmişə işin çətinə düşəndə mən yadına düşürəm, hə?

Nənəmin qadağalar üçün də xüsusi ifadələri var. Mənim Şəfa adlı bir rəfiqəm var. İmkanım olsaydı onunla hər gün oynayırdım, amma nənəm deyir ki, həftədə bir, ya da iki dəfə oynamaq kifayətdir. Əgər nənəmdən bu xahişimi israr etsəm, onda o “Get tullan” deyib cavab verir. (Başqa sözlə desək “Bunu yadımdan çıxart”) “Onu iki gün bundan əvvəl görmüsən. İndi get ya piano çal, ya da tapşırıqlarını et!”

Nənəm bu sözü deyəndə sözün əsl mənasında aşağı-yuxarı tullanmağı nəzərdə tutmur. Mən bunu əvvəllər sınımışam, amma bu hərəkətim onu acıqlandırır. “Bəsdir! Sən evin içində tullananda başım ağrıyır. İçində civə var?” (Civə həmişə səs salır və ora bura dıyırlanır. Onu tutmaq çətin olur).

Hərdən sadəcə harasa gəzməyə getmək istəyirəm. Onda nənəmə, məsələn, “Gəl Mahmud dayıgilə gedək” deyirəm. Nənəm isə cavabında: —Orda nə edəcəksən? Orda sənlik nə var? Yel əsib, qoz tökülüb?” Nənəmin fikrincə Mahmud dayıgildə uşaq olmadığından mənim ora gedib şənənəcəyim mənim xülyamdan başqa bir şey deyil.

Bəzən o mənə nəyi isə qadağan etməkdə elə inadkar olur ki, onda belə deyir, “Yox, ‘qulağının ardını’ ya da ki, ‘dirsəyinin başını’ görərsən’ mən sənə bunu qoysam.” Əlbəttə ki, bu qeyri mümkündür. Bu o deməkdir ki, “Unut bunu. Bu barədə heç fikirləşmə. Bu heç cür mümkün olan şey deyil.”

Tənbəllik

Əgər evdə kiminsə mənimçün nəşə etməsini istəyirəmsə, onda nənəm bunu özümün durub etməyimi mənəndən gözləyir. Amma hərdən ondan, məsələn televizoru yandırmaq və ya mənə bir stəkan su gətirmək kimi balaca xahişlər edirəm. Hərdən o bunu edir, amma çox hallarda o mənə deyir: “Az ye, nökrər tut!” Yəni “Mənə əmr etmə. Özün et. Mən sənə qulun deyiləm.”

Hərdən bazar günləri səhərlər yataqdan qalxanda nənəmin yataqların yığılmadığından şikayət etdiyini eşidirəm. Mən fəxrlə yatağımı ona göstərib deyirəm ki, mən yatağımı yığmışam. “Bəs o biri yataqlar, necə?—deyə o soruşur,—məktəb günləri sənənin vaxtın olmayanda mən sənənin yatağın yığırım. Sən də bazar günləri gərək bunun əvəzini çıxasan. ‘Göydən qızıl zənbildə düşmüşsən? Elə fikirləşirsən ki, o qədər böyüksən ki, əlini qaldırıb başqalarına kömək edə bilməzsən?”

Deyirlər ki, mən çox danışanam. Mən bir məsələ barədə xırdalıqlarına qədər çoxlu danışa bilərəm. Qardaşım və ya bacım olmadığından nənəm mənə qulaq asmağa məcbur olur. Axırda hirsələnib belə deyir: —Beş qəpik verdim danışdırdım, on beş qəpik verirəm, susdura bilmirəm.”

Dəyişikliyə dözümlü

Bir çox yaşlı adamlar kimi nənəm də yeni ixtiralarla bir az şübhə ilə yanaşır. Mənim bir neçə video oyunlarım var, amma nənəm onların heç nəyə lazım olmadığını fikirləşir. Yatmaq vaxtı çatanda və mən bu oyunlardan ayrılı bilməyəndə, o həmişə şikayət edir: “Xoruz yox idi, səhər açılmırdı?” Yəni bu təzə şeylər nəyə lazımdır ki? Bu olmamışdan qabaq işlər yaxşı getmirdi?

Nənəm heç də yalnız səhv hərəkətlərimə görə bu sözləri işlətmir. O, bu ifadələrdən səhv bir hərəkət etməyimin qarşısını almaq üçün hədə kimi də istifadə edir. Məsələn, “Bunu etmə, yoxsa elə eləyərəm ki, atanın toyu yadına düşər.” Məncə o bununla mənə hətta dünyaya gəlməmişdən qabaq olmuş bir hadisəni xatırlaya bilmənin necə dəhşətli bir şey olduğunu deməyə çalışır.

Ciddiləşmə

Nənəmin ən pis hədələri “Bir də elə söz desən ‘dilini kəsərəm’ ” və ya “İki gözünü bir deşikdən çıxardaram” ifadələridir. Belə hallarda mən onun çox ciddiləşdiyini başa düşürəm və o dəqiqə onun dediklərinə fikir verirəm. Amma yenə də ürəyimin dərinliklərində fikirləşirəm ki, o milyon il keçsə də məni incitməz. Buna baxmayaraq, özümü yaxşı aparmaq üçün onun bu hədələri kifayət edir.

Yazıq nənəm! Mənim hərəkətlərimə dözən şirin, gülməli qoca nənəm. Deyinmələrinə baxmayaraq, mən bilirəm ki, o məni çox, lap çox sevdi. Dünyada heç kim nənəmin yerini verə bilməz. Ondan ayrı olanda da dediyi o gülməli sözlər qırılmış vəl kimi hey beynimdə təkrar fırlanır. Sanki o yanımda durub hər biri qılıncdan kəsərli sözləri ilə mənə göz qoyur.

Aytən Gürzəliyeva bu payız Bülbül adına Musiqi Məktəbində 4-cü sinifə gedəcək. Aytənin anası, Jalə Qəribova ona bu ifadələri məzmununa uyğun olan mənalarında yadında saxlamaqda ona kömək etmişdir. Aytənin nənəsi Gülbarə Sultanova 170 yaşını yalnız 2102-də qeyd edəcək .

Veb direktor: Betti Bleyer
Tərcümə: Ülviyyə Məmmədova
Yoxladı: Gülnar Aydınmirova və Aytən Əliyeva
Veb üçün hazırladı: Aydan Nəcəfova